

Бучковський Сергей Петрович, магістрант, кафедра маркетинга и коммерческой деятельности, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Ключковская, 333, г. Харьков, Украина, 61051. E-mail: buchkot@mail.ru.

Buchkovsky Sergei, Master, Department of marketing and commercial activity, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkiv, Ukraine, 610151. E-mail: buchkot@mail.ru.

Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук, проф. Савицькою Н.Л., канд. екон. наук, проф. Андросовою Т.В., канд. екон. наук, доц. Кулініч О.А. Отримано 15.10.2016. ХДУХТ, Харків.

УДК 338.48:339.137(477)

КОНКУРЕНТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

А.В. Іващенко

Розглянуто розвиток української туристичної галузі на фоні дослідження особливостей її формування та функціонування з урахуванням аналізу конкурентних форм та напрямів її розвитку. Позитивні наслідки розвитку туризму для держави виражаються в зростанні доходу від розвитку цієї галузі, використання можливостей регіонів України, збільшення обізнаності з, туристичними можливостями країни, зростання конкурентоспроможності вітчизняних туристичних компаній на світовому туристичному ринку.

Ключові слова: туризм, пріоритетність, рекреація, спеціалізований туризм, діловий туризм, активний туризм, екотуризм, управління, система.

КОНКУРЕНТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ В УКРАИНЕ

А.В. Иващенко

Рассмотрено развитие украинской туристической отрасли на фоне исследования особенностей ее формирования и функционирования на основе анализа конкурентных форм и направлений ее развития. Положительные последствия развития туризма для государства выражаются в росте дохода от развития этой отрасли, использования возможностей регионов Украины, увеличения осведомленности о туристических возможностях страны, роста

конкурентоспособности отечественных туристических компаний на мировом туристическом рынке.

Ключевые слова: туризм, приоритетность, рекреация, специализированный туризм, деловой туризм, активный туризм, экотуризм, управление, система.

COMPETITIVE DIRECTIONS OF TOURISM DEVELOPMENT IN UKRAINE

A. Yvaschenko

In the article development of Ukrainian tourist industry is considered from point of research of the features of forming and functioning due to the analysis of priority forms and direction of its development. Given the current state of the tourism market in Ukraine, we consider it necessary to focus on the most promising types of inbound tourism. Preference is given because of the economic criteria, recreational and business tourism, and ecological (shape) and agriculture.

The analysis of the scientific literature shows that the classification of tourism is still evolving. The main reason for this situation is the novelty of scientific and practical direction.

Each of these areas of tourism deserves special attention and effective development tools. Elaboration of the appropriate models for the development of outlined elements of the tourism industry, specific to each operation, will increase the competitiveness of tourism Ukraine in the international market. This should be the key objectives of the tourism industry, and take place in close cooperation with all stakeholders of tourism infrastructure. System activities in these areas will positively impact on the development of active tourism in our country. Among them, the following factors will play an important role: job creation for residents of suburban areas; revival of cultural traditions; infrastructure areas.

An important aspect of this model should be considered in promising regions for the allocation of each subspecies outdoor activities in relation to natural, climatic and social conditions. In the proposed model, the priority preferences for foreign tourists play an important role: 1. Ability to use non-standard travel offers along with traditional types of outdoor activities. Highlighted, hunting tours, safaris, etc. are among them. 2. Competitive prices for services in our country in comparison with the similar services in the international market. 3. The possibility of studying cultural characteristics of different regions of our country, combined with relaxation in ecologically clean areas in terms of food consumption and ethnic cuisine.

Practical significance of the results is expressed by the possibility of their use for the tourism development concept including regions of Ukraine. The trick of the proposed model focuses on competitive advantages, main problems and prospects of the development of each type of tourism characteristic for the specific territories.

An important role in strengthening the competitiveness of the tourism industry of Ukraine belongs to the state. This is reflected in the need of legislative regulation of tourism, establishing relationships with other countries in tourism and a broad advertising campaign to familiarize potential tourists from different countries in a unique position of the rest.

Keywords: tourism, priority, recreation, specialized tourism, business tourism, active tourism, ecotourism, management, system.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвиток туристичної діяльності – один із найбільш важливих та перспективних напрямів економіки країни. Особливої актуальності ці питання набувають у зв'язку зі створенням сучасного високоефективного конкурентоспроможного туристичного комплексу, що забезпечує широкі можливості для задоволення потреб українських та іноземних громадян у туристичних послугах.

Із цією метою перед маркетологами стоїть завдання пошуку та впровадження нових напрямів розвитку туристичної галузі. Першочергове значення для виконання цього завдання та забезпечення конкурентних позицій туристичної сфери має діяльність держави, спрямована на всебічну підтримку та заохочення функціонування галузі. Це пояснюється необхідністю відповідного розвитку та розширення взаємозв'язків з іншими країнами у сфері туризму.

Пріоритетне значення для розвитку галузі, зокрема її в'їзної складової, має вибір та всебічне обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку туристичного бізнесу. Особливе значення має визначення провідних для України видів туризму. Насамперед цей вибір має ґрунтуватися на їх рентабельності, соціальній та культурній значущості.

Метою статті є визначення конкурентних напрямів туристичної галузі за їх формою, видами та засобами в умовах кризи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що перспективи розвитку конкретних та загальних видів туристичної діяльності, її конкурентоспроможності привертають увагу як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Серед них можна виділити Ю. Аванесова, А. Александрову [1], В. Бабарицьку, І. Балабанова [2], А. Виноградську, Р. Заблоцьку, В. Квартальнова [4], Г. Папіряна, В. Шмагіну, Л. Шульгіна, Ш. Датар, Н. Цветкова, Дж. Фостер. У працях зазначених авторів висвітлюються питання розвитку ринку туристичних послуг, його ролі в системі економіки, визначаються форми та види туризму, приділяється увага особливостям функціонування сучасної туристичної індустрії, аналізуються загальні напрями розвитку цієї сфери господарювання.

Проте питання визначення конкурентних напрямів розвитку туристичної галузі в умовах кризових явищ та глобалізації ще не достатньо висвітлено.

Результати аналізу наукової літератури свідчать, що класифікація видів туризму ще знаходиться в процесі розробки. Основною причиною такого становища є новизна цього наукового й практичного напрямку. Зважаючи на це, різні джерела значно різняться

не лише переліком видів і форм туризму, а й критеріями їх виокремлення. Тому пропонуємо звернутися до аналізу вірогідних перспектив розвитку туристичної галузі, повернувши при цьому увагу до необхідності постійного й послідовного вдосконалення критеріїв аналізу наукового матеріалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зважаючи на сучасний стан розвитку ринку туристичних послуг в Україні, вважаємо за необхідне сконцентрувати свою увагу на найперспективніших видах в'їзного туристичного бізнесу. Перевага надається, з огляду на економічні критерії, рекреаційному та діловому туризму, активному, екологічному (за формою) та сільському. Безумовно, кожен із зазначених напрямів туризму заслуговує окремої уваги, а також інструментів ефективного розвитку. Розробка відповідних моделей розвитку зазначених елементів індустрії туризму, з урахуванням специфіки функціонування кожного, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності туристичних послуг України на міжнародному ринку. Це має стати ключовим завданням туристичної галузі та відбуватися в тісній співпраці зі всіма суб'єктами туристичної інфраструктури.

Серед пріоритетних напрямів розвитку туристичної галузі є рекреаційний туризм. Ефективний розвиток цього напрямку потребує розробки оптимальної моделі поєднання системи заходів державної політики та природних переваг регіонів України, що забезпечить конкурентне місце на світовому ринку рекреаційних послуг. Визначального значення набуває розробка механізмів стимулювання залучення інвестицій під реконструкцію рекреаційних засобів розміщення та активне просування туристичних послуг на міжнародному ринку.

У моделі ефективного розвитку рекреаційного туризму основним є окреслення переваг нашої держави в цій сфері. Серед пріоритетних доцільно відзначити, такі чинники, як транспортна інфраструктура, географічне положення, кліматичні умови, унікальні лікувальні можливості, наявність пізнавальних ландшафтів, наявність санаторно-курортних об'єктів. Головне значення рекреації – відпочинок, який може бути досить різноманітним як за метою, так і за формою. Крім атрактивності значних територій України, основою для розвитку в'їзного туризму є лікувально-оздоровчі можливості. До них належать бальнеологічні, кліматичні, грязьові. Наявність на курортах лікувальних грязей, мінеральних і термальних вод майже всіх бальнеологічних типів (вуглекислих, радонових, сульфідних, арсенистих, йодних, залізистих, бромних, кремнієвих та органічних) дає змогу надавати оздоровчо-лікувальні послуги найрізноманітнішого характеру [3] і, за рахунок цього охоплювати весь сегмент потенційних споживачів.

Для реалізації зазначених послуг необхідне створення ефективного механізму регулювання нормативно-правової бази та

запровадження комплексних заходів із модернізації рекреаційних закладів.

Основним завданням цієї моделі слід вважати виділення економічних і соціальних перспектив та ефектів, які здатна отримати наша країна. Економічний ефект від використання запропонованої моделі розвитку рекреаційного туризму в Україні полягає в можливості отримання низки конкурентних переваг у сфері туристичного бізнесу: 1) збільшення надходжень до місцевих бюджетів за рахунок зростання попиту на рекреаційні послуги; 2) підвищення привабливості рекреаційної сфери нашої держави для потенційних споживачів та інвесторів. Соціальна складова включає в себе, по-перше, зростання зайнятості населення в цій сфері; по-друге, збільшення можливостей для покращення здоров'я населення України.

Серед перспективних напрямів розвитку в'їзного туризму варто виділити діловий туризм [5]. Це зумовлено його позитивним впливом на розвиток економічних відносин України, в контексті укладання перспективних угод у різних сферах господарювання нашої держави.

Модель розвитку ділового туризму в Україні поєднує чотири складові. По-перше, це напрями вдосконалення державної політики щодо регулювання сфери ділового туризму. По-друге, створення спеціалізованих туристичних компаній, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності України у сфері бізнес-туризму. По-третє, організація бізнес-турів із використанням переваг так званого високого сезону у виставковому бізнесі. По-четверте, розробка програм ділових турів з урахуванням екскурсійної складової, яка дозволить бізнес-туристам ознайомитися з культурними та соціальними особливостями наших регіонів, що сприятиме популяризації нашої країни у світі.

Важлива роль у розвитку туристичної галузі належить такому перспективному виду туристичної діяльності, як активний туризм. Перспективи його розвитку слід вбачати в ландшафтно-географічному розташуванні України. Це дає можливість розвивати такі види активного відпочинку: гірськолижний, гірський, пішохідний, рафтинг, сафари, яхтинг, сільський зелений туризм, екотуризм, поїздки на квадроциклах, мисливські тури, польоти на повітряних кулях, кінний туризм [7, с. 21].

Позитивні наслідки розвитку активного туризму для держави виражаються в зростанні доходу від розвитку галузі, використання можливостей регіонів України, збільшення обізнаності про туристичні можливості країни, зростання конкурентоспроможності вітчизняних туристичних компаній на світовому туристичному ринку.

Ефективна модель функціонування цього напрямку може бути забезпечена внаслідок дотримання зазначених заходів:

1. Проведення міжнародної рекламної кампанії з метою зацікавлення та ознайомлення потенційних туристів різних країн з унікальними можливостями активного відпочинку в нашій країні.

2. Створення спеціалізованих туристичних компаній, які забезпечуватимуть розвиток цього напрямку з урахуванням його потреб.

3. Запровадження комплексу заходів із модернізації об'єктів активного відпочинку з метою приведення їх у відповідність до вимог іноземних туристів. Ідеться, насамперед, про забезпечення безпеки, подекуди екстремального відпочинку.

4. Створення нормативно-правових аспектів розвитку окремих підвидів активного відпочинку.

5. Створення умов для розвитку підприємницької діяльності, зокрема шляхом заохочення пільгового довгострокового кредитування.

6. Створення єдиної інформаційної бази, яка забезпечить обмін інформацією та збільшення попиту.

7. Запровадження спеціальних міжнародних програм, тренінгів із підготовки спеціалістів і супроводження щодо правових та управлінських аспектів діяльності.

Системна діяльність із зазначених напрямів матиме позитивний вплив на розвиток активного туризму в нашій країні. Важливу роль будуть мати такі чинники: створення нових робочих місць для мешканців приміських районів; відродження культурних традицій; розвиток інфраструктури регіонів.

Суттєвим аспектом цієї моделі слід вважати виділення перспективних регіонів для розвитку кожного з підвидів активного відпочинку, з урахуванням відповідних природних, кліматичних і соціальних умов. До пріоритетних регіонів із розвитком зазначених видів активного відпочинку належать Закарпатська та Львівська області, південні регіони України.

У запропонованій моделі серед пріоритетних переваг для іноземних туристів істотну роль відіграють:

1. Можливість скористатися разом із традиційними видами активного відпочинку нестандартними туристичними пропозиціями. Серед них виділено мисливські тури, сафарі-тури, катинг.

2. Конкурентоспроможні ціни на послуги такого спрямування в й нашій країні, ніж на аналогічні послуги на міжнародному ринку.

3. Можливості вивчення культурних особливостей різних регіонів нашої країни разом із відпочинком в екологічно чистій місцевості та споживанням страв етнічної кухні.

Важлива роль у розвитку туристичної галузі належить такій перспективній формі туристичної діяльності, як екотуризм. Основні форми екологічного туризму: фауністичні, флористичні та етнографічні подорожі.

Оптимізації розвитку екотуризму сприятиме розробка та впровадження таких основних завдань:

1. Дослідження флори і фауни різних територій у науково-практичних цілях.

2. Розробка маршрутів подорожей заповідними територіями зі збереженням природного середовища.

3. Розробка програм подорожей спеціального тематичного призначення для різних туристичних сегментів: науковців, дітей, іноземних туристів, які цікавляться історичними й етнічними традиціями України.

4. Створення механізму економічної діагностики потенціалу регіонів.

5. Створення електронної довідкової інформації для різних туристичних сегментів.

6. Розробка електронної цифрової карти екомаршрутів.

Запровадження та виконання завдань розвитку екотуризму в регіонах дасть можливість забезпечити життєздатність і ефективне використання туристичного потенціалу країни.

Висновки. 1. Серед конкурентних напрямів розвитку ринку туристичних послуг нашої країни слід виділити рекреаційний, діловий, активний та екотуризм. Такий вибір зумовлений привабливістю та пріоритетністю саме цих видів туризму для іноземних відвідувачів, наявністю ресурсів та можливостей для розвитку зазначених сегментів ринку.

2. Слід ураховувати цілі, з якими подорожують туристи, необхідно провести окреме дослідження, оскільки, наприклад, згідно з деякими нормативно-правовими актами України, особи, які прибувають до санаторно-курортних закладів із лікувально-оздоровчою метою, вважаються хворими, а не туристами, що приводить до протиріччя з низкою інших законодавчих документів при в'їзді туристів до нашої країни.

3. Практичне значення отриманих результатів виражається в можливості їх використання для планування концепції туристичного розвитку регіонів України. Основна увага в запропонованих моделях зосереджена на конкурентних перевагах та основних проблемах і перспективах розвитку кожного виду туристичного бізнесу з урахуванням особливостей територій.

4. Важлива роль у зміцненні конкурентоспроможності туристичної галузі України належить державі. Це виражається в необхідності відповідного законодавчого регулювання туристичного бізнесу, налагодженні взаємозв'язків з іншими країнами у сфері туризму та проведення широкої рекламної кампанії з метою ознайомлення

потенційних туристів із різних країн з унікальними можливостями відпочинку.

Список джерел інформації / References

1. Александрова А. Ю. Международный туризм / А. Ю. Александрова. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 325 с.

Alexandrova A.J. (2001), *The International Tourism* [Mezhdunarodniy turizm], INFRA-M, Moscow, 325 p.

2. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування / О. О. Бейдик. – К. : Київський університет, 2001. – 395 с.

Beidyk, O.O. (2001), *Recreation and tourism resources of Ukraine: Methodology and methods of analysis, terminology, zoning* [Rekreatsiyno-turistski resursi Ukraini: Metodologiya ta metodika analizu, terminologiya, rayonuvannya], Kyiv University, Kyiv, 395 p.

3. Борисенко З. М. Основи конкурентної політики / З. М. Борисенко. – К., 2004.

Borysenko, Z.M. (2004), *Basis of Competition Policy* [Osnovi konkurentnoyi politiki], Kyiv.

4. Голян В. А. Еколого-економічні проблеми землекористування в Україні / В. А. Голян, А. І. Крисак // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 3. – С. 117–124.

Golyan, V.A., Krysak, A.I. (2012), "Ecological and economic problems of land use in Ukraine" ["Ekologo-ekonomichni problemy zemlekoristuvannya v Ukraini"], *Actual problems of economy*, No. 3, pp.117-124

5. Гудзь П. В. Економічні проблеми розвитку курортно-рекреаційних територій : монографія / П. В. Гудзь. – Донецьк : Юго-Восток ЛТД, 2001. – 269 с.

Gudz, P.V. (2001), *Economic problems of resort and recreational areas* [Ekonomichni problemi rozviku kurortno-rekreatsiynih teritoriy], Yugo-Vostok Ltd, Donetsk, 269 p.

6. Про охорону навколишнього природного середовища [Електронний ресурс] : закон України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

On Environmental Protection: Law of Ukraine [Pro ohoronu navkolishnogo prirodного seredovischa: Zakon Ukraini], available at: <http://zakon.rada.gov.ua>

7. Про природно-заповідний фонд [Електронний ресурс] : закон України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

Nature Reserve Fund Law of Ukraine [Pro prirodno-zapovidniy fond], available at: <http://zakon.rada.gov.ua>

Івашенко Анна Володимирівна, канд. екон. наук, доц. кафедра туризму та готельно-ресторанної справи, Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ. Адреса: вул. Соборна, 87, м. Вінниця, Україна, 21050. E-mail: itse0@ukr.net.

Иващенко Анна Владимировна, канд. экон. наук, доц. кафедра туризма и гостинично-ресторанного дела, Винницкий торгово-экономический институт КНТЭУ. Адрес: ул. Соборная 87, г. Винница, Украина, 21050. E-mail: itseo@ukr.net.

Ivashchenko Anna, Candidate of Sciences economy, Associate Professor, Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business, Vinnitsa trade and economic institution KNTEU. Address: Cathedral str., 87, m. Vinnytsya, Ukraine, 21050. E-mail: itseo@ukr.net.

*Рекомендовано до публікації д-ром экон. наук, проф. Черною М.В.
Отримано 15.10.2016. ХДУХТ, Харків.*